№ 36 ԹԷՀՐԱՆ ՇԱԲԱԹ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1894 № 36

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ՇԱՒԻՂ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

„ՇԱՒԻՂԸ“ ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ՏԱՐԵԿԱՆ 50 ՀԱՄԱՐ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

«ՇԱՒԻՂԻ» Տարեկան գինը 10 ղրան, կէս տարուանը 6 ղրան: Առանձին համարները 5 շահի. Արտասահմանում տարեկան 8 ֆրանկ կամ 3 բուբլի, կէս տարուանը 5 ֆր. կամ 2 րուբլի: Թէհրանում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ: Մեր հասցէն. Téhéran Rédaction CHAVIGH.

«ՇԱՒԻՂԻ» խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 8—4 ժամը: Կիւրակէ եւ տօն օրերը 10—2 ժամը: Յայտարարութիւն ընդունւում է ամեն լեզուով: Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 1 շահի:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1895 Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ „ՇԱՒԻՂ“ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

„Շաւիղը“ կը հրատարակուի Թէհրանում (մօտաւորապէս կրկին մեծութեամբ) նոյն ծրագրով և նոյն ուղղութեամբ: „Շաւիղի“ բաժանորդագինն է մէկ թուման, կէս տարուանը վեց ղրան: Արտասահմանում՝ 3 րուբլի կամ 8 Ֆրանկ. կէս տարուանը 2 րուբլի կամ 4 Ֆրանք:

Արտասահմանից դրամական ծրարները կարող են ուղարկել հետևեալ հասցէով. Черезъ Баку Россійской ИМПЕРАТОРСКОЙ Миссіи въ Тегеранѣ пер. А. Бекъ-Назарову. Իսկ նամակներ և թղթակցութիւններ հետևեալ հասցէով. Téhéran Rédaction „CHAVIGH“.

Դավրէժում ցանկացողները կարող են գրուիլ Բաղդասար Մելիք Սարգսեանցի մօտ, Սալմաստում՝ Յովհաննէս Այրէսեանցի մօտ, Արտաքիլում՝ Յակովբ Էլչիբէկեանի մօտ, Նոր-Ջուղայում՝ Յովսէփ Բարսէղեանցի մօտ, Բուշիրում՝ պ. Կ. Զէյթունեանի մօտ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Սկզբունք եւ անձնաւորութիւն—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ուրբաթ օրուայ ժողովը. Նամակ Նոր-Ջուղայից՝ Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. „Դէյլի Նիւզ“ լրագրի կարծիքը. Արտաքին լուրեր.—Ֆէլիէտօն.—Յայտարարութիւններ:

ՍԿԶԲՈՒՆՔ ԵՒ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Դեռ շատ ժամանակ պէտք է անցնի նախ քան մեր հասարակութիւնը կարողանայ պարզ և որոշ գաղափար կազմել սկզբունքների վերայ, ոգևորուիլ նորանցով, ղեկավարուիլ նորանցով և դատել ազգային կեանքի մէջ ամեն երևոյթ՝ ըսկզբունքների և ոչ անձնաւորութեանց տեսակէտից։

Ու մի ժամանակ զուցէ աւելի բուռն, աւելի զայթակղելի կերպով սկզբունքները չեն զոհուած անձնաւորութիւնների ինչպէս վերջին օրերս Թէհրանում տեղի ունեցած դէպքերի մէջ։

Ամեն մարդ գիտէ որ մի քանի տարիներից իվեր Թէհրանի հայերի մէջ տիրում է մի տեսակ անզուսպ, անձնական նկատումներից ծնունդ առած պառակտումներ։ Ամեն մարդ գիտէ որ մի խումբ անձնաւորութիւններ, մի քանի մարդկանց անունները մատի փաթաթան շինելով Թէհրանի հասարակութեան մէջ վառել են մի հուր, որի հանգցնելը օր՝ըստ օրէ աւելի դժուարանում է, մի հակառակութիւն, որի վնասը տուժում են խեղճ անմեղ մանուկները։

Այս ներքին պառակտումները արձագանք են գտնում մինչև իսկ Էջմիածնում և անթիւ աղերսագրեր տարածում են Վեհափառ Կաթուղիկոսի աչքի առաջ այդ տգեղ պառակտումների ցնցոտիները, Հայրիկը վշտագնում է լսելով իւր տարակայ հօտի մէջ ծագած անմիութիւնը, և ուղարկելով հայր Այվատեանին որպէս փոխանորդ Պարսկաստանի և Հնդկաստանի առաջնորդութեան, հրահանգ է տալիս նորան աշխատել բառնալ մէջտեղից այդ յիմար հակառակութեան պատճառները, ինքն ևս իւր օրհնութ. կոնդակով միևնոյն հրաւէրը կարդալով։

Հայր Այվատեան ժամանելով Թէհրան ազգու քարոզներ է խօսում առանձին ա-

ՖԷԼԻԷՏՕՆ

Ուսումնարանները փակուելով մեր քաղաքում կարծես թէ մեր մէջ ամեն բան ուսումնարանների հետ՝ իրանց գլխաւորութիւնից դադարել են: Դեռ ոչ մի խնդիր է մեզ մօտ ապագայ ուսումնական տարեշրջանի համար կազմուելիք ուսուցչական խումբի խնդիրը երկու թաղերի մէջ էլ: Բերդաթաղում քացի տեսչից եւ վերակացուից անցեալ տարուայ ամբողջ խումբը բոլորն էլ վարձուել են նոյն պայմաններով:

Տեսչին չը վարձելու համար այնքան բանի է լսւում ծնողների բերանից, որ եթէ մէկը հաւաքի եւ տայ տպագրութեան մէկ լաւ հէքիաթ կը դառնայ: Իսկ նախկին վերակացուն չի վարձուել՝ վերակացութեան պաշտօնը մերժելուն համար: Այն ախտը, որ ամեն հաստատութիւնների մէջ երկպառակութիւնների պատճառ է լինում. այսօր քանի գնում է մեզ մօտ, աւելի եւ աւելի ծաւալ է ստանում, շատ ա-

կրել եւ Աստուած գիտէ ապագայում դեռ ինչեր է տեղի ունենալու: Թէ Բերդաթաղի եւ թէ Ղլլաւայի հոգաբարձական խումբը այնպէս են կազմուած, որ եթէ չեմ սխալւում, տարուայ վերջը ամեն մի խումբի մէջ թէ մնան՝ երկու հոգի, պէտք է փառք տալ Աստծուն որովհետեւ այն ախտը, որը յօդուածս աւարտելուց միայն պէտք է յայտնեմ, արդէն որոշ տեղ է բռնում երկու խումբերի մէջ էլ, որի առաջըն առնելու համար զգուշութիւն Աստուծոյ՝ ոչ ոք էլ չի մտածում: Ի հարկէ բացառութիւններ կան: Կարծեմ այս տարի շնորհակալ պէտք է լինինք Բերդաթաղի անցեալ տարուայ ուսուցչական խումբի մէջ տեղի ունեցած երկպառակութիւններից: Իսկ Ղլլաւայի ուսուցչական խումբի մասին դեռ որոշ ոչինչ չենք կարող գրել. որովհետեւ խումբը մինչեւ այժմ չի հասել Դավրէժ Կովկասից. այս տարտամ վիճակից օգտուելով՝ մի մի խումբ տիրացուներ իրանց խնամական կապերի շընորհիւ՝ հոգաբարձուների հետ՝ աշխատում են այս

կու երեք տարի Դավրէժի փողոցները չափելուց թղթախաղից, արբեցութիւնից ձանձրանալուց յետոյ:

Էհ, ինչ կայ, խնամի հոգաբարձու կայ. շատ կարելի է մէկը կամ երկուսը մինչեւ անգամ համոզուած են մի տեղ կունենան այս տարի իրանց առողջութեան եւ բարոյականութեան շնորհիւ??: Իսկ թէ չեն յաջողի՝ ողջ լինի Սալմաստի տեսուչը. Ինչ կայ, քանի որ գերձակներ է վարձում ուսուցչութեան համար, ինչ մնաց մեր տիրացուները, որոնցից ամեն մէկը տասը տարի արդէն ուսուցչութիւն է արել, ոչ բոնց աշակերտները ինչպէս լսում ենք ուզում են տասնամեայ յոբէլեաններ կատարելու, իրանց ուսուցիչներին երախտապարտ չը մնալու համար:

Մեր քաղաքում այժմս գոյութիւն ունին երկու գրադարան-ընթերցարաններ՝ մէկը Բերդաթաղում իսկ միւսը Ղլլաւայում. վերոյգրեալ ախտից սորանց վարչութիւններն էլ ազատ չեն: Իսկ Բերդաթաղի գրադարանի վարչութեան եւ տեսչի մասին՝ արդէն գրուած է խօսելն աւելորդ է, բայց միայն այնքանը կասեմ, որ ներկայ տեսուչը իւր պաշտօնը ստան-

առանձին դիմումներ է անում և ջանք է գործ դնում միացնել Թեհրանում գոյութիւն ունեցող երկու Ուսումնասիրաց ընկերութիւնները որոնք սկզբում մէկ, բայց մի քանի տարիներից իվեր երկու մասի են բաժանուած։

Ազգային Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը ամեն պատրաստակամութիւն ցոյց է տալիս այդ միութեան համար, և նորա վարիչները ինքնաբերաբար յայտնում են որ եթէ իւրեանց գործսնէութիւնը տեղի է տալիս պառակտումների իւրեանք պատրաստ են խմբովին հրաժարուիլ չը նայելով որ դեռ մէկ տարի և կէս ժամանակ է մնացել իրանց պաշտօնավարութեան վախճանին և նոր ընտրութիւններ կատարել տալ։

Դօվլաթի թաղի Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը որ չորս տարի առաջ բաժանուեց բուն ընկերութիւնից և առանձին մարմին կազմեց, չուզելով ընդունել հոգևոր իշխանութեան վերահսկողութեան իրաւունքը փոխանակ մի և նոյն անկեղծ և հաշտարար դիրքը բռնելու ինչ որ միւս ընկերութիւնը, ամեն դիմումների պատասխանեց խուսափողական խօսքերով։

Հայր Այվատեան կամենալով մի անգամից վանել տալ ամեն վիճելի խնդիրներին՝ որոշեց մի ընդհանուր ժողով գումարել, ուր երկուստեք եղած գանգատները յայտնուին և միացման համար հիմունքներ վճռուին։

Ազգային Ուսումնասիրաց ընկերութեան գործադիր ժողովը առանց մի րոպէ վարանելու ընկերութեան անդամակցութիւնը ընդհանուր ժողովի հրաւիրեց և աւելի քան 50 հոգի ստորագրեցին խոստանալով ներկայ գտնուիլ։

Ի՞նչ էք կարծում ինչպէս ընդունեց միւս Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը այդ հրաւէրը։ Փոխ-ատենապետը մի նամակով դիմում է հայր Այվատեանին, յայտնելով որ ընկերութեան ատենապետը բացակայ լինելով ընդհանուր ժողովը ոչ կարող է գումարուիլ, ոչ խորհրդակցել և ոչ որ և է փոփոխութիւն բերել ընկերութեան կազմակերպութեան մէջ։

Ժողովին եկած լինելով միայն մէկ կողմի մարդիկ՝ ժողով չը կայացաւ և միութեան խնդիրը մի անգամ ևս ջուրն ինկաւ։

Մեզ զարմացնում է այն, թէ ինչպէս մարդիկ, որոնք խօսում են ընկերութիւնների մասին, սկզբունքների մասին կարող են այդ աստիճան ստորացնել թէ իւրեանց ընկերութիւնը, թէ գործադիր ժողովը, անարգել հոգևոր իշխանութիւնը, ծիծաղել ընդհանուր հասարակութեան քթին, պնդելով որ երբ միանձնաւորութիւն—ատենապետը—պակաս է, իւրեանք ոչինչ իրաւունք չունին։ Ուրեմն ընդհանուր ժողովը մէկ ատենապետի չափ նշանակութիւն չունի՞։

Բայց մենք տեսնում ենք իրողութիւնների խորը, և համարձակ կարող ենք յայտնել այդ հասարակաց դատաստանի առաջ։

Այդ պարոնները իւրեանք էլ համոզուած են որ եթէ ընդհանուր ժողով գումարեն մինչև իսկ իւրեանց կազմակերպած ընկերութեան երեք քառորդը կուսակից կը լինի միութեան, այն ժամանակ իւրեանք չեն կարող այլ ևս խաղալ այն դերը որ այժմ խաղում են, և այդ վախով, չը գտնելով ոչ մի ուրիշ պատրուակ, նոքա արտայայտել են այդ վերին աստիճանի ծիծաղելի գաղափարը թէ մի ընկերութեան ատենապետը բացակայ եղած ժամանակ, ընդհանուր ժողով չէ կարող գումարուիլ։

Թող այդ պարոնները բարեհաճեն մեզ յայտնել թէ իւրեանց կանոնագրութեան քաներրորդ յօդուածն է այդպիսի մի կանոն պարունակում։

Թո՛ղ Թեհրանի հայ հասարակութիւնը շարունակէ իւր ներքին պառակտումները, թո՛ղ մանուկների կրթութեան գործը զոհուի անձնական կրքերի. թո՛ղ կաթուղիկոսական կոնդակները ծալուին և դրուին թղթապանակների մէջ, թո՛ղ առաջնորդական փոխանորդը մեկնի Թեհրանից յուսահատ, միայն թէ մենք պահենք մեր դիրքը, պնդելով թէ մենք չենք կարող ժողով հրաւիրել, որովհետև մեր ատենապետը ներկայ չէ։

Եւ դոքա են այսօր ազգային գործերի ղեկավարները!!!։

Ահա այդպիսի կամայականութիւններին վերջ տալու համար է որ հոգևոր իշխանութիւնը պահանջում է վերահսկողութեան իրաւունք։ Ահա այդպէս սանձարձակ ազգային հաստատութիւնների հետ խաղալու համար է որ այդ ընկերութեան վարիչները չեն կամենում ճանաչել հոգևոր իշխանութիւն։

Պէտք կա՞յ այլ ևս ապացոյցների։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՑԵԱԼ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐՈՒԱՑ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

—

Անցեալ ուրբաթ օր Հայր Այվատեանի հրաւէրով գումարուած էր Ս. Գէորգ եկեղեցու սրահում ընդհանուր ժողով։ Ազգային Ուսումնասիրաց ընկերութեան անդամակիցները և մի խումբ ոչ անդամակիցներ ներկայ էին։ Ժողովի նպատակը լինելով ուսումնասիրաց ընկերութեան երկու անջատուած ճիւղերը միացնել, մէկ կողմի անդամակիցների բացակայութեամբ, նիստը չը կայացաւ և միայն փոխանորդ Հայր սուրբը գոհացաւ մի անգամ ևս խօսելով և յորդոր կարդալով ժողովրդին, որից յետոյ նիստը փակուեցաւ։ Կաշխատենք քարոզի մի քանի գլխաւոր կէտերը ներկայացնել մեր ընթերցողներին։

Հայր սուրբը նախ սկսեց բացատրել մարդկային ընկերականութիւն յարափոփոխ և միշտ աւելի յառաջադիմող վիճակը, և ապացուցանել թէ ինչ կերպով այն ինչ որ տասը տարի առաջ կարող էր գոհացում տալ մեզ, այսօր մեզ անբաւական է։ Մասնաւորելով խօսքը նա այն

ձնել է այն ախտի ազդեցութեան տակ...։

Գրադարանը պէտք է խոստովանուիլ, որ բաւականին բարեկարգուել է ներկայ տեսչի օրօք—աւելացել են բաւականի նոր գրքեր կազմուել է դրամագլուխ բայց ինչ արած ախտը....։

Իսկ Լիլաւայինը, Աստուած հեռի անէ, այնքան յառաջադիմել է, որ Արօրի օրացոյցը եւ դորա նման շատ գրքեր դրել է վիպական բաժնում։

Տեսուչը գրադարանի արդէն 5 ամիս առաջ կազմուած արձանագրութեան հիման վերայ, վարչութեան հետ միասին արդէն ուսումնասիրել է կանոնագրութիւն, ներկայացրել է ընդհանուր ժողովի քննութեանը, որը հաստատել է տուել եւ արդէն առաջնորդւում է նոր կանոնագրութիւնով, որի մէջ, թէ տեսուչը, թէ քարտուղարը, թէ գանձապահը եւ թէ ատենապահը ինքն է նշանակուած։ Մեզ մընում է շատ շնորհակալ լինել գրադարանի ներկայ տեսչից, միայն պէտք է անկեղծը խոստովանենք, որ սա էլ զերծ չէ մեր քաղաքում տիրող ախտից. է՛հ, ինչ անենք, մօդայ է՝ խնամիս հոգաբարձու է, ամեն ինչ կարելի է....

Չը մոռանամ յիշել այս տարի մեր քաղաքում կազմուած Ընթերցասիրաց ընկերութիւնը, որի նըպատակն է ժողովրդական գրադարաններ բանալ Ատրպատականում։ Այս օրերս մեր ձեռքն անցաւ յիշեալ ընկերութեան կանոնագրութիւնը, որը աչքի անցկացնելով՝ գտայ բաւականի նպատակայարմար։ Ընկերութիւնը արդէն ձեռնարկել է Դաւրէժում ժողովրդական գրադարան բացելուն եւ շատ կարճ ժամանակում կարողացել է բաւականի գրքեր ձեռք բերել։ Վարչութիւնը շատ մեծ եռանդով աշխատում է իրան յանձնուած գործը առաջ տանել, բայց նորան պակասում է հասարակութեան աջակցութիւնը։ Ի հարկէ Բերդաթաղի ներկայ հոգաբարձութիւնը՝ չի հետեւել իւր նախորդներին, կը տայ այսպիսի հաստատութիւններին բէմը ծրի՝ իբր խըրախուսանք մեր քաղաքումը եղած բարեգործական ընկերութիւնների։ Այո՛, պարոններ ձեր կազմակերպութիւնը նոր եւ համակրելի լինելով հանդերձ, ինչպէս երեւում է դուք էլ տրամադիր էք մեր քաղաքումը տիրող ախտից վարակուելու։ Հա՛ ախր մի ընկերութիւն էլ մնաց, դա Բարեսիրաց ընկերութիւնն է, որ, ինչպէս երեւում է, լրագրական խօսքին համակրող է առայժմս, թէեւ մի քանի ամիս առաջ սկսեց շեղուիլ իւր ծրագրից, բայց երբ մի քանի իրանց ընկերութեան բարեկամ պարոններից նորանց նկատեցին այդ բանը, յարգելի վարչութիւն զգաց իւր սխալը եւ սկսեց լուրջ կերպով վերաբերուիլ։ Բայց արդէն մեզ մօտ մօդայ դառած ախտի հոտը ինչպէս երեւում է սրանց էլ է կպել։

Աշխատել ապացուցանել ախտի գոյութիւնը մեզանում կը լինէր աւելորդ, որովհետեւ չեմ կարծում դուրս գայ մէկը, որ ասէ սուտ է, մեր մէջ չը կայ այդ ախտը. այդ ախտից զերծ չէ մինչեւ անգամ լուսաւորուած Եւրոպան ուր մնաց Դաւրէժը։ Ի հարկէ Եւրոպան ունի մենք էլ պէտք է ունենանք կասեն մեր ընթերցողները։ Բայց ափսո՜ս, պարոններ Եւրոպան ճարն էլ ունի, իսկ դուք ի՞նչ ունիք։ Ընթերցող սպասիր խնդրում եմ իսկոյն կասեմ թէ ինչ է այդ ախտը.—դա մեզանում արմատացած փառասիրական ու եսամոլական ախտն է, որ առաջանում է մեր հասարակական հիմնարկութիւնները ղեկավարող մարմինների բռնակալական ձգտումներից։

Ինչ դարման ունենք սորա դէմ։

Դաւրէժ Մ. Շ.

գաղափարը յայտնեց որ Թէհրանի մէջ եւս որ աւուր ընդհանուր հասարակական պահանջներն աւելանալու վերայ են, և թէ յառաջադիմութեան դէմ քայլել կը նշանակէ՝ աշխատել ամեն բան պահել իւր հին և անփոփոխ վիճակի մէջ: (Որ ունի ականջս լսելոյ, լուիցէ: Խմբ.).

Խօսելով դպրոցական վիճակի վերայ հայր Այվատեան մի առ մի թուեց այն բոլոր առարկաները որոնք մի կանոնաւոր միջնակարգ դպրոցի համար անհրաժեշտ են, և որոնց ուսուցումը կարօտութիւն ունի լաւ և հմուտ ուսուցիչների, և թէ շատ պարզամտութիւն է հարկաւոր սպասելու համար որ այդ բոլորը մի միակ ուսուցիչ աւանդէ, և թէ մի մարդ չէ կարող համայնագէտ լինել: Որ ունի ականջս լսելոյ, լուիցէ:

Խօսելով առարկաների աւանդման ձևի վերայ՝ հայր Այվատեան նկատեց որ, օրինակ, աշխարհագրութեան աւանդումը պէտք է կենդանի ձևով լինի և հետևելով նոր մեթոդների, որ աշակերտը պէտք է կարողանայ մտքով պատկերացնել և գրատախտակի վերայ նկարել այն երկիրը քաղաքները որոնց մասին սովորել է, ոչ թէ հարց ու պատասխանով մի քանի չոր ու ցամաք անուններ միմեանց ետևից շարել:(Հրաւիրում ենք համայնագէտ ուսուցիչ պ. Յ. Գասպարեանի ուշադրութիւնը այդ տողերի վերայ):

Խօսելով պատմութեան աւանդելու ձևի վերայ՝ հայր Այվատեան պատմեց թէ ինչպէս իւր մանկութեան ժամանակ ուսուցման եղանակը նախնական և անկատար է եղել: Ուսուցիչը մեզ նշանակելով ասում էր նա, մի տեղ գրքի միջից՝ մեզ պատուիրում էր այս ինչ տողից մինչև այսինչ տողը անգիր անել, և հետևեալ դասին մենք պէտք է թութակի նման յետ կրկնէինք մեր անգիր արածը: Այլ է այժմեան մեթոդը, երբ ուսուցիչ չը խօսակցելով և աշակերտի հասկացողութեանը յարմարեցրած չափով և լեզուով աւանդում է պատմութիւնը, աշխատելով հետաքրքրելի դարձնել աշակերտին պատմական նիւթը: Երևի հայր Այվատեան տեղեկութիւն չունի որ ամբողջ 17 տարի դասագրքից անգիր անելու սիստեմով են սովորեցրել Թէհրանի մէջ բոլոր առարկաները, այն բացառութեամբ միայն որ դասագիրք էլ չը կար, և դորա տեղ ծառայում էր միայն ուսուցչի ձեռքով պատրաստուած հասարակաց տետրը, ուր ամեն մի դաս բաղկացած էր մի 10—12 տողից, որ աշակերտը պէտք է անգիր անելով իւր դասը պատրաստէր, և երբ ջանքեր եղան այդ հնադարեան ձևերը բարեփոխելու այն տեղից սկսան այն վէճերը որոնք այսօր այնքան արծարծուել են:

Հայր Այվատեան թուելով այդ առարկաները կամենում էր հասկացնել Թէհրանի հասարակութեան որ մի կանոնաւոր դպրոց ունենալու համար՝ հարկաւոր են հինգ վեց ուսուցիչներ, հինգ վեց ուսուցիչներ ունենալու համար՝ հարկաւոր է բաւական դրամ, և այդ դրամը կարելի է ձեռք բերել միայն երբ միացած ոյժերով գործեն, ոչ թէ Թէհրանի հայերի ունեցած արդէն սուղ միջոցները երկուսի բաժանելով:

Մենք այդ բոլոր կէտերի մէջ համաձայն ենք հայր սուրբի հետ, միայն թոյլ ենք տալիս նկատել որ մարդիկ, որոնք եօթն ութը տարուայ սարսափելի վիճաբանութիւններից յետոյ՝ մի մազաչափ անգամ չեն շեղուել նախկին հնադարեան սիստեմներից, մի երկու քարոզով չեն փոխել իրանց դասաւանդութեան մեթոդները, և թէ հարկաւոր է աւելի լուրջ ուշադրութեան առարկայ դարձնել հասարակաց կրթութեան գործը, և թոյլ չը տալ որ տեղից շուտ վեր կացողը ինքնահնար ծրագրով, ինքնահնար լեզուով և ինքնահնար մեթոդներով աւանդի ինչ առարկայ որ հաճելի է իւր բարի կամեցողութեան:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ռաշտ 5 սեպտեմբերի 1894

Թոյլ տուեցէք ձեր լրագրում, յայտնել ի գիտութիւն „Շաւիղի ընթերցողներին թէ որպիսի զեղծումներ և անկարգութիւններ են պատահում տեղւոյս ազգային գործերի մէջ:

Ռաշտի երկսեռ դպրոցների հոգաբարձութիւնը, երկսեռ դպրոցների գոյութիւնը, պահպանելու համար, դիմում է Ռաշտի Ընթերցասիրաց և Թատերասիրաց ընկերութիւններին, որ նորանցից իւրաքանչիւրը, 250 ղռան, իրանց կողմից նպաստ տան երկսեռ դպրոցներին,

Թատերասիրաց ընկերութեան խորհրդի նախագահը, այդ բանը առանց յայտնելու վարչութեան անդամներին, առանց նիստ գումարելու և արձանագրութեան մատեանի մէջ մտցնելու, ինքնակամ տանում և 250 ղռանը յանձնում է դպրոցի հոգաբարձութեան:

Արդ, արդարութիւնը պաշտպանելու համար բողոքում եմ պատուական „Շաւիղի„ միջոցաւ այդ պարոնի դէմ: Ի՞նչ իրաւամբ էք դուք առանց վարչական անդամների բարեհաճ կամքը իմանալու, ձեզ թոյլ տալիս գործադրել նեղութեամբ հաւաքած փողերը, ձեր քէֆի համաձայն:

Անցաւ այն ժամանակը երբ ռաշտեցիք ձեր կապրիզներին հնազանդում էին:

Վարչութեան անդամ Ա. Յովսէփեան

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻՑ

3 սեպտեմբերի 1894

„Շաւիղը իւր 24 համարում Թէհրանայ բողոքականաց Իրան-Բեթել օրիորդաց դպրոցի ուսմանց և հետևապէս շրջանաւարտից յառաջադիմութեանց մասին խօսելով ուրախութեամբ յայտնած էր թէ դպրոցի պաշտօնական լեզուն որ յառաջ անգլիերէն էր՝ այժմ հայերէն է և բոլոր առարկաներն աւանդւում են հայերէն լեզուով և շատ իրաւամբ յարած էր, թէ թող նորանցից օրինակ առնեն Հնդկաստանի հայ դպրոցներն և Նոր-Ջուղայի Կեդրոնական դպրոցն ուր շատ առարկաներ ուսուցանւում են անգլ. լեզուով: Այդ մասին ես եւս համամիտ լինելով, „Շաւղի“ ընթերցողների ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում իմ քանի նկատողութեանս վերայ:

Յերաւի անգլիերէնը կամ գաղղիերէնը իբրև եւրոպական լուսաւորեալ ազգերի լեզուներ շատ պիտանի են մեզ հայերիս համար և պէտք է փափագանօք հիւրընկալենք մեր ազգային դպրոցների մէջ իբրև ուսմանց մի ճիւղ կամ լեզուագիտական առարկայ բայց ո՛չ թէ ամեն ազատական արհեստ և ուսմունք պարտաւոր ենք նորանց լեզուով և դասագրքերով աւանդելու այն եւս անգլիագէտ ուսուցիչների ձեռքով: Այլ են ուսանելի առարկաները այլ է լեզուագիտութիւնը և քանի որ թէ Արարատեան և թէ տաճկահայ բարբառով բազմատեսակ դասագրքեր և մասնագէտ դասատուներ չեն պակասում մեր ազգի մէջ, էլ ի՞նչն է պարտաւորեցնում մեզ միշտ խորթանալ և բարոյապէս ստրկանալ:

Ինչպէս մի նորածին մանկիկ բնական է որ պէտք է իւր մօր կաթով ու գթով սնուի քան թէ դայեակի քանի որ մայրն արդէն ֆիզիգապէս առողջ է, այս նոյնպէս և անհերքելի մի ճշմարտութիւն է որ իւրաքանչիւր ազգի մանուկներն որ ապագայ սերունդներն են կազմելու պէտք է մտաւորապէս դաստիարակուին մայրենի լեզուի հարազատ և ո՛չ այլազգի խորթ բարբառով, որովհետև նորանց առողջ միտքն ու վառվռուն զգացումներն մանուկ հասակում, անզգայութեամբ ենպատւաստւում, և բացի որ չափահասութեան ժամանակ ոչ մի յարգ ու համարում չեն ունենում դէպի իրանց ծնողները այլ զզուելի քամահարանօք և անտարբերութեամբ են վերաբերւում դէպի իւրեանց ազգը: Կարծեմ „Շաւիղի“ մէջ հրատարակուած Բոմբէյու թղթակցութիւնը մի փոքրիկ ապացոյց կարող է համարուիլ դիտողութեանս:

Եթէ մեր սրտերից արիւն է հոսում տեսնելով որ օտար ուսումնարանները

գուտ անգղիականութիւն են և հայ անմեղ մանուկների թարմ մտքերն և զգայուն սրտերն հալուելով օտարադէմ արձաններ են ձուլւում. որչափ առաւել ցաւալի է երբ ազգային դպրոցն էլ որ քաջ ախոյեան պէտք է հանդիսանայ նորանց դէմ, ինքն ևս, պատուելի հոգաբարձութեան անուշադրութեան շնորհիւ նոյն օտարոտի և ազգավնաս շաւղովն է ընթանում և եթէ բարեկամաց ներկայութեան խօսք բացուելով ցաւօք խօսւում է այդ անպատեհութեան վերայ, շատերի գաղափար ու պատասխանն այն է թէ մեր հայերէն լեզուն ու գրագիտութիւն այժմ օգուտ չունին, անգղիերէնն է շահաւէտ և հարկաւոր հաց աշխատելու և ապրելու համար:

Երեք տարի առաջ երբ գեր. Եսայի սրբազան արքեպիսկոպոսն մուտ գործեց այստեղ իւր թեմն և ազգային դպրոցների վիճակն ուշադրութեան առաւ՝ նորին սրբազնութիւնն արդար զայրոյթով բողոքեց այդ անպատեհութեանց դէմ մանաւանդ մի հայ ազգային կեդրոնական դպրոցի տիրապետող լեզուն անգղիերէն լինելու անճոռնի սովորութեան դէմ, և պատրաստ էր արիապէս դարման տանել այդ անպատուաբեր սովորութեան, սակայն նոյն ժամանակի անգղիերէնի հայ վարժապետն, որ և դպրոցի ներքին տեսուչ էր՝ թէ ինչպէս՛ վարպետ հնարքով կամ համոզիչ փաստերով կարողացաւ նոյն ժամայն սրբազան առաջնորդի բարի դիտաւորութեանը խոչնդոտն լինել և շարունակել իւր ընթացքն այդ ինքն գիտէ, բայց թէ ինչ է պատճառն որ մինչև այժմ ևս նախկին դրութեամբ շարունակւում է և հոգաբարձուները լռում են, մինչև անգամ Ռուսաստանի բարձրագոյն մի ուսումնարանում շրջաւանարտ մի լեզուագէտ ուսուցիչ իւր պաշտօնակիցների խմբի հետ այժմեան անգղիերէն դասատուի ներքին տեսչութեան, ազդեցիկ հըսկողութեան ու հրամանին է ենթարկուած, զարմանալի է:

„Կաղնի ինչու կացինը քեզ կտրում է: Որովհետև կոթն ինձանից է“: Ուրեմն կաղնի արմատից սկսելով ուսումնասիրենք նորա աճման և պտղաբերութեան ցաւալի հանգամանքն, հետևեալ նամակներով:

Դիտակ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չորեքշաբթի օր գեր. հայր Սահակ Այվատեան պատիւ ունեցաւ ներկայանալու Նորին Կայսերական Վեհափառութեան, Սօրխէ-Հիսարի գղեակում: Ունկնդրութիւնը տևել է 20 րոպէ, և Նորին Վեհափառութիւն Շահնշահը յայտնել է իւր բարձր բարեհաճութիւնն իւր հպատակ հայերի մասին: Թարգմանի պաշտօն էր կատարում գեր. միրզա Մարտիրոս խան միրփանջը:

—

Ազգային Ուսումնասիրաց ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Քեազազ գիւղը ուղարկուած ուսուցիչը, մի մասնաւոր նամակի մէջ հետևեալն է գրում: „Հասնելով այստեղ և ներկայանալով վիճակաւոր քահանայ տէր Եղիային, ես գտայ շատ սիրալիր ընդունելութիւն թէ նորանից և թէ առ հասարակ բոլոր գիւղացիներից: Այս վերջիններս ինձ շրջապատելով յայտնեցին իրանց ջերմ փափագը մի ուսումնարան ունենալու, և շնորհակալութիւն յայտնեցին առ ընկերութիւնը և տէր Սահակ հայրը որ Թէհրանից մտածել են իրանց մասին: Գիւղացիները ինձ շրջապատելով խոստանում են բոլոր առաջարկներս կատարել, այսինքն մի նոր գետին առնել և մի շնորհքով ուսումնարան կառուցանել: Նոքա կամենում են մինչև իսկ օրիորդաց ուսումնարան ևս ունենալ: Գալով շէնքին՝ այնժամանակից երբ Վեհափառ Շահը անցած է լինում այս կողմերից՝ տէր Եղիան յաջողուել է տէրութիւնից 300 թուման շնորհի մի թուղթ ստանալ այնտեղ մի լաւ վարժարան կառուցանելու համար, սակայն մինչև այժմ այդ խնդիրը թերի է թողուել և ջանքեր չեն եղել կառավարական շնորհը ձեռք բերելու համար: Այժմ մտադիր են այդ խնդրի մասին ևս դիմումներ անել: Սրբազան առաջնորդը արդէն մի քանի կարգադրութիւններ է արել այստեղի դպրոցի մասին, և այս մասին վիճակաւոր քահանայ տէր Եղիային կանչել է իւր մօտ հրահանգներ տալու համար: Քեազազը մեծ ապագայ ունի: Երբ երկրի նկարագրութիւնը և բնակիչների որպիսութիւնը գրեմ ձեզ, դուք ևս այդ մասին կը համոզուիք: Լաւ կը լինի որ Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնէ այս երկրի վերայ, այսինքն իւր նախաձեռնութեամբ ուսումնարաններ հաստատէ այստեղ և օգնէ գրքերով, դասական պիտոյքներով և այլն: Փող չի ուզւում ընկերութիւնից, այլ մանաւանդ իւր բարոյական օգնութիւնը: Յոյս ունինք որ գարնան ուսումնարանի շինութիւնը սկսուի: Զորս հարիւր գիւղացիների համար մի թեթև գործ է մի ահագին շէնք կառուցանել: Հողը աժան է այստեղ և գործը դիւրին„:

—

Լսում ենք որ վաղը կիրակի տեղի ունենալու է ի նպաստ Երաժշտասիրաց ընկերութեան մի ազգային հանդէս Վեհափառ Կաթուղիկոսի օծման տարեդարձի առթիւ Դովլաթի թաղի վարժարանում՝ Սկսւում է ժամը հինգ ու կէսին:

—

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

„Դէյլի Նիւզ“ լրագրի կարծիքը

—

Չին-ճապոնական պատերազմի առթիւ՝ „Դէյլի Նիւզ“ լրագիրը մի հետաքրքիր բաղդատութիւն է անում երկու երկիրների մէջ, որ թարգմանաբար հրատարակում ենք:

Մենք չենք կարող, ասում է նա, մի տեսակ անջատութիւն չանել երկու երկիրների մասին: Մեր համակրութիւնը առաւելապէս կախում ունի մեր սեփական ճաշակներից: Չինաստանը մի ուսանող է, մի գրքերի որդ (հետազօտող), մինչեւ անգամ մի սոփեստ: Ճապոնը մի արտիստ է, ծայրագոյն Արեւելքի նկարիչը, քանդակագործը, պարսիկը: Մենք (Եւրոպան) շատ բան ենք սովորել Ճապոնի արհեստից: Արանցից գծագրութեան եւ նոյնչափ բաքանչելի գունաւորութեան ճարտարութիւնը պատկանում է Ճապոնին: Այն արհեստը որ կարող է փոխադրել շարժումը դէպի պատկեր, նմանապէս պատկանում է Ճապոնին: Մեր ամենալաւ նկարիչներից մի քանիսը խոստովանում են որ նոքա շատ բան են սովորել Ճապոնից եւ որպէս, մի տեսակ խենթ սիրահարութիւն է տիրում մեր մէջ, եւ շատ ուրիշ եւրոպական երկիրների մէջ, դէպի Ճապոնի նկարչական արհեստը: Բայց, միւս կողմից չը կայ մի նկարիչ կամ քանդակիչ որ կարողանայ ասել թէ շատ բան կամ որ եւ է իսկ մի բան սովորած լինի Չինական արհեստից: Մեզ շատ քիչ են հետաքրքրում կամ գոնէ քիչ պէտք է հետաքրքրէին— այն կանաչ վիշապները, կամ տարօրինակ հրէշները կամ նոյն իսկ այն ուռենկար պնակները որոնց համար մենք ունինք մի տեսակ կեղծ սքանչացում: Այնուամենայնիւ, արհեստը, կամ ինչ որ մենք կոչում ենք արհեստ, կեանքի մէջ կշիռ ունեցող միակ բանը չէ: Ամեն բան Ճապոնում աւելի կամ նուազ սիրուն է: Սովորական արեւմուտքի ճանապարհորդը սիրահարւում է Ճապոնին: Սովորական արեւմուտքի ճանապարհորդը ոչ մի կերպով չէ սիրահարւում Չինաստանին, Ճապոնում ամեն բան մարդուս դրաւում է, մարդուս հմայում է կանայք այնքան սիրուն են, այնքան փոքրիկ, այնքան շնորհալի, այնքան ընդունակ հետեւողներ են այրերը եւրոպական քաղաքակրթութեան: Չինաստանի մէջ դեռ եւս մեծ ջանք է գործ դրւում օտար բարբարոսների շաւիղներից հեռու մնալու: Միւս կողմից ժամանակակից պատմութեան մէջ չը կայ մի օրինակ այն արագ փոփոխութեան, որով Ճապոնը հագաւ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը որպէս մի հանդերձ: Մէկ շաբաթ Ճապոնը ճապոնացի էր, միւս շաբաթ նա եւրոպացի դարձաւ: Մինչդեռ Չինաստանը մինչեւ նոյն իսկ այսօր իւր բոլոր ջանքը գործ է դնում դուրս մնալու համար այն շարժումից որ ձգտում է դէպի Արեւմուտքի սովորութիւնները եւ քարքերը: Ճապոնը արդէն ունի պարլամենտական եւ երեսփոխանական հաստատութիւններ: Չինաստանը դեռ չէ բաց արել իւր դռները Արեւմտեան քաղաքակրթութեան առաջ:

(Կը շարունակուի)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Լոնդոն 14 սեպտ. Հասած լուրերի հիման վերայ Կորէայի հարաւային կողմի, բոլոր բնակիչները ճապոնացիների վերայ յարձակուել են և երկու հազար ճապոնացիների, որոնք Սեուլի վերայ քալելու մտադրութեամբ ցամաք էին ելել, ճանապարհը ամեն կողմից կտրել են միայն 800 հոգիները հազիւ կարողացել են կոտորածից ազատուիլ և Թուղան վերադառնալ:

Արտօնատէր—Հրատարակիչ՝
ԱՆԴՐԷԱՍ ԲԷԿՆԱԶԱՐԵԱՆՑ